PRINCIPII, CATEGORII ŞI CONCEPTE JURIDICE

Boris NEGRU

Termenul de „principiu" îşi are originea în gr. *arhe* care desemnează acţiunea de a conduce, dar şi mişcarea de a începe. Substantivul *arhon* înseamnă ceea ce stă de conducător, de căpetenie, pe când *arheic* este începutul, temei logic al lucrurilor. Latinii au tradus din greaca veche verbul *arhe* cu *principium,* ceea ce înseamnă „început", „prim", „temei". Din latină *principium* îşi păstrează intact rădăcina: în rom. – *principiu;* fr. – *principe;* it. - *principio;* engl. – *principle;* rusă – *prinţip* etc. [1, p.10].

Considerăm că principiile dreptului sunt acele idei (prescripţii) fundamentale, diriguitoare ale sistemului de drept şi ale compartimentelor acestuia, precum şi modalitatea de coordonare a normelor juridice în jurul unei idei călăuzitoare.

Pentru înţelegerea conţinutului principiilor de drept, este util să le delimităm de conceptele dreptului, de normele juridice şi de axiomele, maximele şi aforismele juridice.

a. **Principiile** dreptului sunt strâns legate de **categoriile** şi **conceptele** juridice. Această legătură constă în aceea că „respectivele concepte şi categorii juridice servesc ca elemente de mijlocire pentru principiile fundamentale ale dreptului, iar acestea, la rândul lor, dau conţinut concret categoriilor juridice" [3, p.106].

Se ştie că categoria este noţiunea logică fundamentală care reflectă realitatea obiectivă în modul cel mai general. Categoriile pot avea grade diferite de generalizare şi abstractizare. De exemplu, categoria „normă juridică constituţională" este generată pentru dreptul constituţional, dar e specie a categoriei „normă juridică", care, la rândul ei, e specie pentru categoria „normă". Dat fiind faptul că categoria „normă juridică constituţională" are importanţă pentru întregimea dreptului constituţional, spunem că este categorie a lui. Ştiinţa dreptului constituţional are categoriile sale, ştiinţa dreptului administrativ are categoriile sale, la fel ştiinţa dreptului civil etc. Prin urmare, categoria „normă juridică" are importanţă pentru orice ştiinţă a dreptului; ea este o noţiune fundamentală şi o vom numi **concept juridic.** Sistemul ştiinţelor dreptului se constituie dintr-un ansamblu de concepte juridice studiate de *Teoria generală a dreptului şi statului.* Fără cunoştinţa acestui ansamblu, e imposibilă cunoştinţa oricărei categorii şi noţiuni juridice.

Dar conceptele juridice, la rândul lor, interacţionează cu alte concepte. De exemplu, „norma juridică", „raport juridic", „răspundere juridică" se conexează cu „norma tehnică", „raport economic", „răspundere politică" etc., de care se delimitează şi cu care au trăsături comune.

Conceptele dobândesc un conţinut concret cu ajutorul principiilor de drept. Anume principiile dreptului sunt acelea care dau funcţionalitate

conceptelor şi categoriilor juridice, care asigură concordanţa sistemului juridic în ansamblu cu schimbările care au loc în diversele domenii ale realităţii obiective.

b. **Principiile** generale ale dreptului sunt strâns legate Aşi de **normele juridice**. Se ştie că normele juridice sunt prescripţii elementare ce reglementează relaţiile sociale. Normele juridice se raportează la principiile dreptului în două sensuri:

1. Ele (normele)"materializează", dau viaţă determinată principiilor dreptului. Rezultă că normele juridice conţin şi descriu principiile dreptului;
2. Principiile dreptului îşi realizează conţinutul prin transpunerea în viaţă a conduitei prescrise de normele juridice.

Deosebirea normelor juridice de principiile dreptului constă în următoarele:

1. Valoarea teleologică – explicativă a normelor juridice e mult mai modestă. Normele juridice au ca scop conservarea şi garantarea valorilor sociale, nu dezvăluirea raţiunilor întemeietoare ale existenţei acestora.
2. Valoarea explicativă a principiilor dreptului e mult mai semnificativă. Principiile dreptului pătrund în esenţa fenomenelor, explicând raţiunea cauzală a existenţei, evoluţiei şi transformărilor ei.

c. **Principiile** fundamentale ale dreptului şi **axiomele, maximele** şi **aforismele.** Termenii la care se raportează principiile fundamentale ale dreptului în această relaţie au următorul conţinut:

1. **axioma** semnifică un adevăr fundamental admis fără demonstraţie, fiind evident prin el însuşi. Exemple de axiome ne pot servi: **„Acta, non verba!"** (fapte, nu vorbe! Faptele sunt totdeauna mai convingătoare); „Ebrius, **stomachus satur non bene philosophatur**" (Omul beat şi cel sătul nu filosofează bine);
2. **maxima** semnifică o gândire formulată concis, exprimând un principiu etic sau o normă de conduită. De exemplu: „**Controversias inter de iure ac iudiciodisceptanto**" (Oamenii să-şi dezbată neînţelegerile dintre ei în justiţie şi prin judecată); „**Nemo diugaudetqui indice vincitiniquo**" (Nu se bucură mult timp cel care a câştigat un proces cu un judecător necinstit);
3. **aforism** înseamnă ceva mai mult decât maxima, înseamnă cugetare, sentinţă: „**Raramfacitmixturam cum sapientia forma"** (Rareori întâlneşti frumuseţea şi înţelepciunea împreună).

Axiomele, maximele, aforismele nu ţin loc de principii de drept, căci ele sintetizează experienţele juridice şi joacă un rol limitat în interpretarea realităţii juridice. E adevărat, „cum majoritatea maximelor, adagiilor se păstrează în limba latină, unele par a fixa principii; par, fără să fie" [2, p.124].

Referințe:

1. BOTNARI, Elena. *Principiile dreptului: aspecte teoretico-practice*. Teză de doctor în drept, Chişinău, 2004.
2. MIHAI, Gheorghe C., MOTICA, Radu I. *Fundamentele dreptului. Teoria şi filosofia dreptului.* Bucureşti, 1997.
3. POPA, Nicolae. *Teoria generală a dreptului.* Bucureşti, 2002.